

Translated Article

 Open Access

Bilgi Edebiyatı ve Güç Edebiyatı: Thomas De Quincey'nin "Alexander Pope" Denemesinden

Literature of Knowledge and Literature of Power: From Thomas De Quincey's Essay
"Alexander Pope"

Thomas De Quincey

British essayist and critic (1785–1859), Manchester, United Kingdom

Translated by **Mustafa Bal**

TOBB University of Economics and Technology, Ankara, Türkiye

Abstract

This writing is the Turkish translation of the paragraphs about literature of knowledge and literature of power the English writer Thomas De Quincey penned in the "Alexander Pope" chapter of his book *Essays on the Poets and Other English Writers* (Ticknor, Reed, and Fields, 1853). In this part of his essay, Thomas De Quincey, through a critical lens, puts forth his ideas relating to the concept of literature, the ties between literature and books, the existence of two different genres of writing within literature that can be conceptualized as literature of knowledge and literature of power, the functional and methodical differences between these genres, the distinction between knowledge in the books and truth, power as a concept beyond truth, literature's role of keeping human emotions alive, literature of power's appealing to understanding heart rather than to mere understanding, the poetic justice, the superiority of the author of literature that moves over the author of literature that teaches, the transitory nature of the works of literature of knowledge as opposed to the permanency of the works of literature of power, and the significance of the matchlessness of beautiful human art works.

Öz

Bu yazı, İngiliz yazar Thomas De Quincey'nin *Essays on the Poets and Other English Writers* (Ticknor, Reed and Fields, 1853) başlıklı kitabının "Alexander Pope" bölümünde kaleme aldığı, bilgi edebiyatı ve güç edebiyatı konulu paragrafların Türkçeye çevirisidir. Denemesinin bu bölümünde Thomas De Quincey edebiyat kavramına, edebiyat ve kitap ilişkisine, edebiyatın içinde bilgi edebiyatı ve güç edebiyatı olarak kavramlaştırılabilecek iki ayrı türün oluşuna, bu türlerin işlevlerinin ve yaklaşımlarının birbirlerinden farklı oluşuna, kitaplarda sunulan bilgi ile hakikat arasındaki ayrımına, hakikatin de ötesinde bir kavram olarak güce, edebiyatın insani duyguları diri tutuşuna, güç edebiyatının aklın ötesinde anlayan kalbe hitap edişine, edebî adalet kavramına, harekete geçiren edebiyat yazarının yalnızca öğreten yazara olan üstünlüğüne, bilgi edebiyatı eserlerinin geçiciliğine ve buna karşın güç edebiyatı eserlerinin kalıcılığına, bir başkasına benzemeyişin insan elinden çıkan harikulade sanat eserlerinin önemli bir özelliği oluşuna dair görüşlerini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyuyor.

Keywords

Literature,
literature of
knowledge,
literature of power,
Thomas De Quincey

Anahtar Kelimeler

Edebiyat,
bilgi edebiyatı,
güç edebiyatı,
Thomas De Quincey

Article History

Received
27.09.2025

Accepted
10.10.2025

Edebiyat ile kastettiğimiz şey nedir? Çoğunlukla ve düşünceden yoksun insanlarca, bir kitabın içinde basılmış olan her şeyin edebiyat olduğu düşünülür. Azıcık mantık kafidir *bu* tanımlamayı sarsmaya; düşünceden nasibini hiç almamış kişiye dahi kolaylıkla anlatılabilir *edebiyat* kavramının içinde insanoglunun genel ve ortak menfaatine bir bağın olmazsa olmaz bir unsur olarak yer aldığı. Öyle ki, her ne kadar kendisini bir kitap şeklinde sunuyor olsa da yalnızca bir yerel, mesleki veya sırf kişisel ilgiye hitap eden şeyler edebiyata ait olmazlar. Buraya kadar hem kolayca daraltılmış hem de kolayca genişletilmiş oldu tanımlama. Zira kitapların içinde yer edinen çoğu şeyin edebiyat olmaması gibi *hakikaten* edebiyat olan çoğu şey de asla kitaplarda bir yer edinmez. Hristiyanlıktaki haftalık vaazlar, halkın zihninde son derece geniş yer tutan uyarıcı, destekleyici, yenileyici, rahatlatıcı, ürkütücü nitelikli o muazzam vaaz edebiyatı, boyutunun on binde biri kadar yer bulmaz kütüphanelerin mabedinde. Keza, tiyatrodaki, örneğin, İngiltere’de Shakespeare’in en iyi oyunları, Antik sahnenin altın çağının tüm önemli Atina oyunları, halkın zihninde edebiyat olarak etki gösteriyordu ve okunacak şeyler olarak yayımlanmadan önce temsillerine şahit olmuş izleyicilerin arasında *yayımlanmışlardır* (kelimenin en derin anlamına uygun olarak).¹ Hem, bu görsel yayımlanmayla, çoğaltmanın, basımın pahalı olduğu dönemlerde, kitap olarak gösterebilecekleri etkiden çok daha fazla bir etkiyle yayımlanmışlardır.

Öyleyse kitap, edebiyat kavramıyla eşit ve onun yerine kullanılabilir bir kavram ortaya koymaz zira ister görsel ister hukuki ister öğretici olsun (hocalarınki ve vaizlerininki gibi), çoğu edebiyat kitaplara girmeyebilir; *girenlerin* çoğunun da edebi hiçbir değeri olmayabilir. Ancak o yaygın muğlak edebiyat kavramına uygulanabilecek, edebiyatın daha iyi tanımlanmasından çok daha mühim bir düzelti olarak yerine getirdiği iki işlevin daha keskin farklılaştırılması arayışı içinde olunmalıdır. Tümünü edebiyat diye adlandırdığımız o büyük toplumsal organın içinde birbiriyle iç içe geçebilen ve sıklıkla da geçen, ancak ayrı ayrı birbirlerinden keskin bir şekilde soyutlanabilen ve doğalarında birbirlerini karşılıklı itmek olan iki farklı alan ayırt edilebilir. Bunların ilki, *bilgi* edebiyatı; ikincisi, *güç* edebiyatıdır. İlkinin görevi, *öğretmek*; ikincisinin görevi, *harekete geçirmektir*. İlki dümen, ikincisi kürek veya yelkendir. İlki *sırf* anlama kabiliyetine hitap eder; ikincisi nihayetinde daha üst bir anlayışa ve akla (ama daima haz ve duygudaşlık *kanalıyla*) hitap edebilir. Uzaktan Lord Bacon’ın *kuru* ışık olarak nitelediği yerde bulunan hedefe doğru yol alabilir ancak yakından insan ihtiraslarının, arzularının ve samimi duygularının çisintisine ve ışıltılı gökkuşağına bürünen o *nemli* ışıkla işler ve işlemelidir; zira aksi durumda *güç* edebiyatı hüviyetini kaybeder. İnsanlar edebiyatın yüksek işlevleri üzerine o kadar az düşünmüşlerdir ki, bilgi vermenin kitapların küçük ve ikincil bir gayesi olduğu söylendiğinde bunu bir paradoks olarak algırlar. Ne var ki bu, paradoksal olmayı şereflendiren türden bir paradokstur yalnızca. Gündelik konuşmalarda ne zaman bilgi arayışında olmaktan veya bilgi edinmekten bahsetsek, bunları mutlak yenilikle bağlantılı kelimeler olarak anlarız. Ancak insanın merakında çok yüksek bir yer edinebilen tüm hakikatin ihtişamı odur ki en vasat akıl için dahi asla tamamen yeni değildir: en

¹ Örneğin, Galler Prensi 1. Charles ve babasının sarayındaki başka birçok kişi Shakespeare’e olan bilindik aşinalıklarını kıtı kıtına dağıtılmış ilk yazma nüsha sayfalarından ya da 1623 tarihli birinci koleksiyondan değil yazarın başlıca eserlerinin Whitehall’daki saray temsilleri ile edinmişlerdi. [De Quincey’nin notu]

küçüğünden en büyüğüne bütün akıllarda bir tohum ya da örtük ilke olarak ezelden var olur; büyütme gerekir ama asla ekmek gerekmez. Başka yere ekilebilme, düşük düzeyli bir hakikatin ilk ölçütüdür. Ayrıca, *güç* veya hakikate derinlemesine vâkıf olma diye adlandırılan, hakikatten daha nadir bir şey vardır. Mesela, çocukların toplum üzerindeki etkisi nedir? Çocukların çaresizliği, masumiyeti ve saflığıyla bağlantılı şefkat, hassasiyet ve onlarla beslenen özel hayranlık sayesinde temel duygular güçlenip sürekli yenilediği gibi, tanrının nazarında çok makbul olan nitelikler, örneğin tahammül gerektiren kırılabilirlik, cenneti simgeleyen masumiyet ve dünyevilikten tamamıyla arı saflık da daima hatırdadır tutulur ve ülküleri sürekli tazelenir. Aynı türden bir faydayı güç edebiyatı diye adlandırılan yüksek edebiyat sağlar. *Kaybedilmiş Cennet*'ten ne öğrenirsiniz? Hiçbir şey. Bir yemek kitabından ne öğrenirsiniz? Her paragrafından yeni bir şeyler, daha önce bilmediğiniz bir şeyler. Peki öyleyse o basit yemek kitabını o harikulade şiirden daha üstün mü tutacaksınız? Milton'a borçlu olduğunuz şey, ayrı ayrı milyonlarca ögesi hâlâ yalnızca aynı dünyevi düzlemde ilerleyen milyonlarca evreden ibaret herhangi bir bilgi değildir; borçlu olduğunuz şey, *güç*tür; yani, her bir titreşimin ve her bir akıntının yukarıya bir adım (adeta ayakları yerde bir Yakup Merdivenin'in üzerinde, yeryüzünün ötesindeki gizemli irtifalara doğru atılan bir adım) olduğu sonsuzluk diyarına vâkıf olmaya dair kendi gizil kapasitenizi hareketlendiriş ve büyüme. Bilginin tüm basamakları, ilkinden sonuncusuna, aynı düzlemde ilerletir ancak asla o kadim yeryüzü seviyesinden bir karış yükseltmez insanı. Öte yandan, gücün daha *ilk* adımı uçuştur; yeryüzünün unutulduğu başka bir boyuta yükseliştir.

İnsani duygular, o yüce çocukluk olgusunca ya da tesadüflerle ve değişimlerle ilerleyen gerçek hayatça ya da bu unsurları şiirin, romansın vb. aynasında yeniden şekillendiren edebiyatça havalandırılıp sürekli hareketlendirilmemeseydi, şüphe yok ki işlevini yitiren her cismani kuvvet veya kash enerji gibi, tüm o duygular gitgide sararıp solardı. İşte güç edebiyatı, bilgi edebiyatının aksine, bu yüce *ahlaki* melekeleriyle ilişkisi sayesinde hayat ve hareket sahası bulur. İnsanın en üst melekeleriyle meşgul olur; zira bizzat kutsal kitaplar hiçbir zaman sırf anlama kabiliyetine yönelik ima ve dayanışma seviyesine düşmemişlerdir. İnsanın zihinsel kapasitesinden bahsederken, kutsal kitaplar akılla kavramaktan değil "*anlayan kalpten*" bahsederler; kalbi, yani, o büyük *sezgisel* (veya mantık-karşıtı) organı, sonsuzluk için en yüksek mertebesinde bulunan insan yerine kullanılabilir düstur olarak tayin ederler. Tragedya, romans, masal ya da destan, hepsi aynı şekilde, gündelik hayatın gerçekliklerine bırakılsalar örneksizlikten çürüyüp gidecek olan adalet, umut, hakikat, merhamet, ilahi adaletin tecellisi ideallerini iade ederler insan aklına. Mesela, *edebî adalet* ne anlama gelmektedir? İnsan hukuk sisteminin sıradan adaletinden amacı bakımından ayrılan bir adalet anlamı taşımaz. Zira o durumda düpedüz berbat bir adalet türü olurdu. Ancak amacına erişebilirliği açısından genel hukuki adaletten ayrılan bir adalettir; dünyevi hayatın serkeş unsurlarıyla değil de kendi yarattığı unsurlarla, kendi en saf kanaatleriyle uyuşan malzemelerle uğraştığından kendi amaçlarını gerçekleştirme konusunda daha muktedir olan bir adalet anlamına gelir. Şurası kesin ki güç edebiyatı olmasaydı bu idealler aramızda sadece kurak milli kalıplar olarak kalırlardı daha ziyade ama gelin görün ki insanoğlunun edebiyatta gösterdiği yaratıcı güçleri sayesinde bahar tazeliği kazanıyor ve filizlenip hayat buluyorlar. En harcıalem roman bile, insanın korkuları ve umutlarıyla, insanın yanlış ve doğru hakkındaki sezgileriyle birlikte hareket ederek bu hisleri destekler ve canlandırır. Onları işe koşarak ataletten kurtarır. Bu nedenle *harekete*

geçiren veya hiç değilse harekete geçirme *yoluyla* dolaylı olarak öğreten en vasatın, sadece *öğreten* tüm yazarların üzerinde bir üstünlüğü söz konusudur. Bilgi edebiyatı içinde bugüne dek var olmuş en yüksek eser olsa olsa *geçici* bir eserdir: imtihan ve sabır hakkında bir kitap ve *quamdiu bene se gesserit*. Öğrettikleri azıcık dahi gözden geçirilip yenilenmeye görsün, kapsamı azıcık genişletilmeye görsün, yok hatta konuları azıcık daha iyi sıraya konulmaya görsün, yerini hemen bir başkası alır. Ne var ki güç edebiyatı içinde bulunan en zayıf eserler, şayet hayatta kalmışlarsa, tamamlanmış ve değiştirilemez bir halde yaşamayı sürdürürler insanlar arasında. Mesela, Sör İsaac Newton'ın *Principia*'sı en başından yeryüzü hakkında *kavgacı* bir kitaptı. İlerleyişinin her evresinde var oluş mücadelesi vermeliydi: ilki, mutlak hakikat uğrunaydı; ikincisi, ilk savaş bittiğinde, hakikati gösterişinin şekli veya yöntemi uğrunaydı. La Place veya herhangi başka birisi bu kitabın temelleri üzerinde yeni bir kat inşa ettiğinde ise bütünüyle onu tutup aydınlıktan köhneliğe ve karanlığa atmış olur. Bu kitaptan elde ettiği silahlarla onu geçersiz kılıp imha eder öyle ki çok geçmeden Newton'ın adı sadece bir *nominis umbra* olarak kalırken kitabı, yaşayan bir güç olarak, başka bedenlere bürünmüştür. Öte yandan, buna karşılık, *İlyada*, Aeskilos'un *Prometeus*'u, *Othello* ya da *Kral Lear*, *Hamlet* ya da *Makbet* ve *Kaybedilmiş Cennet* kavgacı değil ama konuştukları veya konuşulmaları öğretilen dilleri var olduğu sürece sonsuza dek galipler. Başka bedenlere hiçbir zaman bürünemezler. *Bunları* yeni üsluplar veya değişik biçimlerle yeniden üretmek, daha iyi hale getirilecek dahi olsalar, intihal olurdu. İyi bir buhar motorunun yerini daha iyisi muntazam bir şekilde alır ama ne bir başkası hoş bir pastoral vadinin ne de bir Michael Angelo heykeli bir Praksiteles heykelinin yerini alır. Bu şeyler birbirlerinden eşitsizlikle değil farklılıkla ayrılırlar. Aynı standart altında eşitsiz görülmezler ancak *tür* bakımından farklı ve farklı bir standart altında eşit görülürler. Unutulmaz güzelliğe sahip insan eserleriyle doğanın eserleri bir bakıma aynı durumdadırlar: asla tam tamına birbirlerini tekrarlamazlar; asla fark kalmayacak ölçüde benzemezler; daha iyi ve daha kötü olarak veya sırf fazlaları ve eksikleri ile farklılaşmazlar; ne temsillere aktarılabilen, ne suretler aynasına yansıtılabilen, ne de bayağı kıyasın terazisinde ölçülüp tartılan, şifresi çözülemeyen ve anlaması imkânsız farklarla farklılaşırlar.

Translator's Note / Çevirmenin notu

This text is a translation of a section from Thomas De Quincey's essay "Alexander Pope," published in *Essays on the Poets and Other English Writers* (Ticknor, Reed, and Fields, 1853).

Bu metin, Thomas De Quincey'nin *Essays on the Poets and Other English Writers* (Ticknor, Reed, and Fields, 1853) adlı eserinde yayımlanmış "Alexander Pope" başlıklı denemesinin bir bölümünün çevirisidir.